

ШЧАСЦЕ — ЗРАБІЦЬ ШЧАСЛІВЫМ ІНШАГА

Члены валанцёрскага атрада «Клопат».

Мы поўныя энергіі і жадання зрабіць гэты свет лепшым. «Але што можа зрабіць моладзь, яны ж яшчэ, па сутнасці, дзеці?» — спытаеце вы. Признаюся, такое пытанне ўзнікла і ў нас. Але мы хутка знайшлі выдатнае рашэнне — арганізаваць валанцёрскі атрад «Клопат». Яго дэвіз — «Жыць, каб дапамагачь». І гэта не пустыя словы.

Нашы валанцёры шэфтуюць над ветэранамі вайны і працы, над адзінокімі пажылымі людзьмі. Мы дапамагам ім у быццё, віншваем са святамі і проста падтрымліваем зносіны, якіх ім так не хапае. Таксама ліцэісты наведваюць дзяцей з прытулку Рэчыцкага сацыяльна-педагагічнага цэнтру, гуляюць з імі, дапамагаюць рабіць хатнія

заданні. Мы хочам зрабіць жыццё гэтых дзяцей лепшым, аддаць ім часцінку свайго душэўнага цяпла.

Наша дзейнасць гэтым не абмяжоўваецца. Валанцёры пастаянна ладзяць розныя акцыі і дабрачынныя канцэрты. Яскравым прыкладам можа служыць — ён ужо стаў традыцыйным — дабрачынны канцэрт «Мы разам», дзе выступаюць не толькі дзеці, але і настаўнікі. Усе грошы, сабраныя падчас яго, мы пераводзім

на рахунак Рэчыцкага дзіцячага дома. Перад Новым годам мы арганізуюем акцыю «Калядны падарунак», у якой бяруць удзел усе ліцэісты і педагогі. Мэта акцыі — дапамагчы дзецям-сіротам ажыццявіць нават самую неверагодную жаданні. Валанцёры атрада «Клопат» збіраюць грошы, каб парадаваць дзетак і зрабіць іх хоць на нейкі час шчаслівымі. Як гэта прыемна — бачыць радасныя дзіцячыя вочы!

Мы не прапускаем ніводнай важнай падзеі ў нашым горадзе. Дапамагам раённай арганізацыі Чырвонага Крыжа ў правядзенні акцый па барацьбе з курэннем, са СНІДам, з туберкулёзам. Мы актыўна ўдзельнічаем у азеляненні горада. І, у рэшце рэшт, старанна вучымся, каб у будучыні прыносіць карысць людзям. І не важна, кім мы будзем — настаўнікамі, урачамі, эканамістамі або праграмістамі. Галоўнае, што кожны будзе выконваць сваю працу з любоўю.

Няхай нас называюць «страчаным пакаленнем» і «дзецьмі інтэрнэту». Няхай мы смешна апрацаем і размаўляем на слэнгу. Але мы маладыя, гарачыя, поўныя энергія! Мы не абыхавява да праблем іншых людзей! Мы яшчэ зможам змяніць гэты свет!

Лізавета ЛІСОЎСКАЯ,
выпускніца 11 класа Рэчыцкага раённага ліцэя.

ПРА АЎТАРА

Лізавета — 16 гадоў. Раней яна захаплялася народнымі танцамі, зараз больш любіць вышываць і вязаць. Захапляецца чытаннем фантастыкі. Сёлета на алімпіядзе па рускай мове ўзяла дыплом трэцяй ступені — дарэчы, як і летась. Яшчэ любіць падарожнічаць.

Лізавета вучылася ў адным класе з сястрой-блізніцай Алінай. Кажы, што ў іх добрая, сяброўскія стасункі. А вось інтарэсы ў жыцці трохі розныя: калі Аліна збіралася паступаць на лагяда, дык наш аўтар — на славянскую філалогію ў БДУ.

«МОЖА, ВЫЖЫВЕМ?..»

Мой аднавясковец Сцяпан Гардзеювіч Сушчык дзевяцігадовым дзіцем быў вывезены ў фашысцкі канцлагер. Забыць пра вайну ён не можа: гэта не ў яго сілах. Ды такое і не забываецца...

— Я нарадзіўся ў 1934 годзе ў вялікай сям'і, у якой было шасцёра дзяцей — пяць хлопчыкаў і адна дзяўчынка. Вайна не пастукала ў дзверы, яна ўварвалася як ураган, як смерч у нашу вёску Букча Лельчыцкага раёна. Адраду ж двух маіх старэйшых братоў мабілізавалі ў армію. Аднавяскоўцы, у тым ліку і мая сям'я (маці, бацька, я, мая сястра Каця, браты Якаў і Фёдар), зімой 1942 года вырашылі ўцячы ў лес, таму што захопнікі прыйшлі і ў нашу вёску.

— Як жа вы патрапілі ў канцлагер?

— Летам 1943 года ў Букчу прыбыў карны атрад — спецыяльны батальён з ліку крмінальнай і фашысты. Яны пачалі ланцужком «прачэсваць» лес, шукаючы партызан. У лесе фашысты натрапілі на мірных жыхароў і забралі ў палон маю сям'ю. На шчасце, брат Фёдар і сястра Каця здолелі ўцячы, а потым іх забрала да сябе мая цётка і гадавала да канца вайны. Сем'я, якіх забралі ў палон з маёй вёскай, было пяць. Калі нас вялі, то мой бацька заўважыў, што ў групе палонных ёсць хлопчык, Іван Карпавец. Яго бацька быў партызанам, і хлопчыка маглі расстраляць адразу ж. Тады мой бацька паклікаў Івана да сябе і кажа: «Кажы, што ты — мой сын. Будзеш усюды з намі. Можа, разам усё і выжывем?» Прывялі нас у вёску. Мая вёска ўжо была спалена немцамі. Паўсюль — сляды бою. Нас пагрузілі ў машыну, у якой ужо былі палонныя з вёскі Дзяржынск, і павезлі да вёскі Тонеж. Там наспраць бальніцы па вуліцы Маладзёжнай была выкапаная канава. Машына з палоннымі пад'ехала да яе, і нам

загадалі злезці, зайсці ў гэтую канаву і сесці на калені. Палонныя здагадаліся, што іх будуць расстрэляваць, таму што фашысты рыхтавалі зброю, патроны. Каб вы толькі чулі, што там пачалося! Крык, лямант, плач... І тут пачуўся стрэл у канцы вёскі. Фашысты замітусіліся (мабыць, спужаліся партызан), хуценька нас пагрузілі і павезлі далей.

Прывезлі на чыгуначную станцыю, у вёску Старушкі Петрыкаўскага раёна. Людзей пагрузілі ў таварныя вагоны. Цяжкі ехаў доўга, спыняючыся і на некалькі гадзін, і на паўдня: мабыць, дагружалі палонных. Нас не кармілі і не палі. Некаторыя паміралі і ляжалі на падлозе. А потым былі яшчэ перасадкі. Так мы патрапілі ў нямецкі канцлагер, які быў размешчаны на тэрыторыі былой Заходняй Германіі, у горадзе Найс.

— Што вы памятаеце з жыцця ў канцлагеры?

— Сярод палонных у лагеры былі і французы, і палякі, і рускія, і беларусы. Былі людзі і з нашага раёна, з вёсак Стадолічы, Дзяржынск. Лагер быў абнесены калючым дротам, па якім праходзіў ток. Стаялі дзве вышы з вартавымі. Вакол лагера хадзіла варта з аўчаркамі, каб ніхто не ўцёк. А ніхто і не ўцякаў: куды ж уцякаць? Дарослыя хадзілі на працу. Кожную раніцу было пастраенне, пасля якога дарослыя ішлі працаваць — на завод, на поле, да фермера... А дзеці ўвесь дзень хадзілі па тэрыторыі лагера. Кармілі толькі два разы (калі гэта можна было назваць кармленнем): раніцай і ўвечары. Дарослым давалі 300 грамаў хлеба ўдзень, а дзецям — 150 грамаў і «баланду», гарачую ваду, у якой плавалі шалупіне ад бульбы, буракоў, а часта можна было вылавіць і мыш. А хлеб! Хіба той кавалачак можна было назваць хлебам? У канцлагерным хлебе, які быў напалову з драўняным пілавін-

нем, можна было знайсці і шапачкі ад жалудоў, і бульбу, і карэньчыкі. Але дзеці добра ўсвядомілі, што смачнейшы хлеб з бярозавым пілавіннем, а з хваёвым — вельмі горкі, і жывот пасля яго вельмі баліць. Ежы не хопала, людзі галадалі. Былі і такія дні, калі вязняў увогуле не кармілі. Многія паміралі з голаду або ад інфекцыйных хвароб. Нічога няма страшней за голад. У той час здавалася, што памерці ад кулі — значыць пашчасціла, а паміраць галоднай — страшна.

Рускія пачалі ўзважваць вязняў. Узважылі і мяне. Вага майго цела была 13 (!) кілаграмаў. 13 кілаграмаў у 11 гадоў — уявіце сабе толькі!

А яшчэ памятаю, што ў лагеры былі вельмі маленькія дзеці, такія малыя, што не ўмелі нават размаўляць: мабыць, было тады ім па годзіку ці па два ўсяго. Гэтыя дзеці ўвесь час плакалі, кічучы маці, а мы супакойвалі іх, як маглі. Немцам не падабаўся плач дзяцей...

— Ці спадзяваліся вы ў той час на тое, што зможаце выжыць і вярнуцца назад, у сваю родную вёску?

— Безумоўна, і я, і мая сям'я марылі аб тым, што ўсё будзе добра, што нас вызваліць. Але былі і такія дні, калі кожны з нас чакаў смерці і думаў, што ён не выжыве ў такіх умовах. Але вось выжыў... Мне часта снілася мая вёска Букча, і заўсёды ў маіх снах была ежа: свежае пахучае пахучае цёпленькае малако і хлеб, які яклі мая маці і клала на стол. Ён так прыемна пах, што ад гэтага паху кружылася ў сне галава і я прачынаўся. І тады думаў: «Якое шчасце быць на волі і ўдоставіць наесціся хлеба!» Некалькі разоў я вельмі слабеў. Было такое пачуццё, што ўсё нутро гарэла агнём і вельмі сціскала горла: дыхаць не было сілы. Тады бацькі аддавалі мне свой хлеб некалькі дзён запар, каб я трохі паправіўся, памацнеў. А тых вязняў, якія паміралі, закопвалі па некалькі дзясяткаў кожныя 3—4 дні ў агульнай яме, якую рыхтавалі самі палонныя. Цяжка расказваць пра гэта...

— Ці адчувалася ў канцлагеры, што хутка — перамога?

— Так. Несумненна. Мой бацька баяўся, што з ім і маці можа што-не-

Мемарыял на месцы канцлагера ў вёсцы Чырвоны Берэг Жлобінскага раёна беларускім дзецям — ахвярам фашызму.

будзь здарыцца і я магу згубіцца, таму ён вывучыў са мною наш адрас і правяраў яго выданне амаль кожны дзень, каб у выпадку вызвалення з лагера мяне маглі адправіць дадому, у родную вёску.

— Што яшчэ было ў лагеры, аб чым памятаеце і зараз?

— Я ў той час добра зразумеў тое, што вартавалі нас і кіравалі працай дарослых немцы. Але незразумела было тое, што сярод вартавых былі і рускія. Калі я ў першыя дні пачуў рускую мову, то ўзрадаваўся: думаў, што рускі — значыць свой. Але я памыляўся. Рускія паліцаі паводзілі сябе нашмат горш за фашыстаў: яны хацелі выслужыцца, даказаць, што ненавідзяць свой народ. А яшчэ памятаю, як у канцлагер прывезлі італьянцаў. З імі вельмі жорстка абыходзіліся: жылі яны ў падвалах, кармілі іх горш, чым нас, таму многія з іх паміралі.

— Ці памятаеце вызваленне лагера?

— Гэта была вясна 1945 года. Лагер вызвалілі амерыканцы. Усе былі рады да беспрытомнасці. Крычалі, абдымалі вызаліцеляў. Потым усіх савецкіх палонных адправілі да Дрэздэна. Там, каля ракі Эльбы, нас чакалі савецкія войскі. Рускія пачалі ўзважваць вязняў. Узважылі і мяне. Вага майго цела была 13 (!) кілаграмаў. 13 кілаграмаў у 11 гадоў — уявіце сабе толькі!

— Як вы вярнуліся на Радзіму?

— На працягу некалькіх тыдняў нас адкармлівалі, таму што многія не вынеслі б дарогі, пераезду: кожны дзень давалі ежы больш і больш, дзецям яшчэ — па кавалачку шакаладу. Вязні супакойліся, радаваліся, набіраліся сілы. А потым на цягніках нас перавезлі ў Беларусь. Тут, на Радзіме, у Мазыры, службы НКВС узялі адпачаткі пальцаў (мабыць, сярод палонных шукалі здраднікаў) і адпусцілі маю сям'ю.

— Як вы адчулі сябе дома?

— Мне здавалася, што я нарадзіўся нанова. Скончылася вайна. Я

радаваўся жыццю, хаця вайна прынесла многа няшчасцяў: загінулі на фронце два мае браты, сястра Каця захварэла на адзёр і памерла, ад брата Якава не было ніякіх вестак. Потым Якаў прыслаў нам ліст, у якім паведамаў, што пасля вызвалення з лагера яго прызвалі ў армію (яму ўжо споўнілася 19 гадоў) і ён будзе служыць да 1951 года.

— А як складалася ваша асабістая жыццё пасля вайны?

— Дзякуй Богу, добра. 14 студзеня 1959 года ажаніўся з Нінай Міхайлаўнай. У 1960 годзе ў нас нарадзіўся першынец — сыноч Пётр, у 1962-м — сын Коля, а ў 1964 годзе — дачушка Танечка. Сыны зараз пражываюць у Санкт-Пецярбургу. Прыязджаюць у госці. Я да іх езджу, хаця зараз даволі рэдка. На жаль, дачкі ўжо няма...

Дзяржава клапаціцца пра такіх, як мы: атрымліваю добраўную пенсію і радуемся мірнаму жыццю. У апошні час збіраўся ўжо некалькі разоў напісаць пра жыццё ў канцлагеры ў якую-небудзь газету, але так і не адважыўся. Думаю: «А хіба я такі адзін? Такіх тысячы. А можа, і нецвікава атрымаецца, не надрукуюць маю «пісаніну».

Мы выйшлі з хаты з такім адчуваннем, быццам самі пабывалі ў тым страшным канцлагеры разам з імі. Расхваляваны Сцяпан Гардзеювіч выйшаў прывесці нас да брамы, а потым яшчэ доўга глядзеў услед.

Я — адзін з соцень тысяч маладых людзей, я адзін з тых, хто бацьчы прыгажосць у самым простым і звычайным, адзін з тых, хто любіць бязмежна свой народ, сваю краіну. І насуперак усім песімістам, якія крытычна ставяцца да сучаснай моладзі, хачу сказаць: «Мы — будучае Беларусі, мы — сапраўдныя, мы — такія!»

Андрэй АЛЕСІЧ,
выпускнік 11 класа Букчанскай сярэдняй школы Лельчыцкага раёна.

ПРА АЎТАРА

Сёлета мы адзначылі 70-годдзе вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Вайна — яна была рознай для тых, каму давлялася перажыць яе жахі... Пра лёс аднаго з колішніх малалетніх вязняў і піша наш аўтар.

Пра сябе Андрэй распавёў, што сярод любімых прадметаў у школе былі беларуская літаратура і гісторыя Беларусі. Захапленню ў 16-гадовага юнака шмат: ён любіць слухаць беларускую музыку, шмат чытае, цікавіцца гісторыяй сваёй краіны, сочыць за навінамі, малюе, піша вершы.

— Маё асноўнае жыццёвае памкненне, — кажа Андрэй, — быць карысным чалавекам для сваёй сям'і, для сваёй краіны.